

Hemşirelik Öğrencilerinde Covid-19 Korkusu İle Hemşirelik Mesleğine Yönelik Tutum Arasındaki İlişki

The Relationship Between Fear Of Covid-19 And Attitude Towards Nursing Profession Among Nursing Students

Enes Çalıřkan¹, Maral Kargin², Filiz Ersöğütçü³

DOI: 10.17942/sted.880773

Geliş/Received : 15.02.2021
Kabul/ Accepted : 10.06.2021

Öz

Amaç: Bu araştırma COVID-19 pandemisi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin yaşadığı COVID-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi ve bu iki durum arasındaki ilişkinin karşılıklı olarak incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntemler: Tanımlayıcı araştırma desenindeki çalışmada Ekim 2020- Kasım 2020 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde öğrenim görmekte olan tüm hemşirelik öğrencilerine ulaşılmaya çalışılmış, 270 kişiye ulaşılabilmifitir. Veriler çevrimiçi olarak bireylere dağıtılmış olan demografik özelliklere dair sorulardan, COVID-19 korkusu ölçeği ve hemşirelik mesleğine yönelik tutum ölçeğinden oluşan anket formu ile toplanmıştır.

Bulgular: Elde edilen verilerin analizi sonucunda, katılımcıların COVID-19 korkusu düzeylerinin ortalama seviyede, hemşirelik mesleğine yönelik tutumlarının ise olumlu düzeyde olduğu görölmüştür. Bireylerin hemşirelik mesleğini tercih etme tutumu ile yaşadıkları COVID-19 korkusu arasında iki yönlü negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır ($r = -.125, p < 0.05$).

Sonuç: Hemşirelik öğrencilerinde hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun, yaş arttıkça arttığı, hissedilen COVID-19 korkusu arttıkça ise azaldığı saptanmıştır. Hemşirelik öğrencilerinin yaşadığı COVID-19 korkusunu ve hemşirelik mesleğine yönelik oluşan veya oluşabilecek olumsuz tutumlarını azaltmak, bu sürecin olumsuz etkilerinden daha düşük düzeyde etkilenmeleri sağlamak için gerekli tedbirlerin alınması ve uygulanması büyük önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Pandemi, Hemşirelik, COVID-19 korkusu, Hemşirelik mesleğine yönelik tutum

Abstract

Purpose: The aim of this research is to evaluate the fear of COVID-19 and the attitudes of nursing students towards the nursing profession during the COVID-19 pandemic and to examine the relationship between these two situations.

Methods: In the study in the descriptive research design, it was tried to reach all nursing students studying at the Faculty of Health Sciences of Fırat University between October 2020 and November 2020, and 270 people could be reached. The data were collected with a questionnaire consisting of questions about demographic characteristics, fear of COVID-19 scale and attitude scale towards the nursing profession, which were distributed to individuals online.

Results: As a result of the analysis of the data obtained, it was seen that the COVID-19 fear levels of the participants were at an average level and their attitudes towards the nursing profession were at a positive level. It was determined that there was a two-way negative significant relationship between the attitudes of individuals to prefer the nursing profession and the fear of COVID-19 they experienced ($r = -.125, p < 0.05$).

Conclusions: It was determined that the positive attitude towards the nursing profession in nursing students increased as the age increased, and decreased as the fear of COVID-19 increased. It is of great importance to take and implement the necessary measures to reduce the fear of COVID-19 experienced by nursing students and their negative attitudes towards the nursing profession, and to ensure that they are less affected by the negative effects of this process.

Key words: Pandemic, Nursing, Fear of COVID-19, Attitude towards nursing profession

¹Arř. Gör.; Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü (Orcid no: 0000-0003-3858-4999)

²Dr. Öğr. Üyesi; Kıbrıs İlim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü (Orcid no: 0000-0002-7713-9583)

³Dr. Öğr. Üyesi, Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Bölümü (Orcid no: 0000-0002-5334-4830)

Giriş

Meslek; bireyin yaşamını sürdürmesi için yerine getirmesi gerekli, araştırma ve deney, uygulama süreci üzerine temellenmiş, yoğun bilgi birikimi, etik ilkeleri/kodları olan, görev, yetki ve sorumlulukları yasalarla belirlenmiş, otonom yapıya sahip, belirli bir parasal kazanç karşılığı yapılan hizmettir (1). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde de "Meslek; Belli bir eğitim ile kazanılan sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş" şeklinde tanımlanmaktadır (2). Meslek seçimi, bireyin hayatına yön veren ve hayatını, geleceğini şekillendirme potansiyeli olan en önemli aşamalar arasında yer almaktadır. Yapılan işin meslek olarak algılanabilmesi için, meslek kavramının niteliğinin daha ön plana çıkartılması ile birlikte toplumsal normlar boyutunda mümkün olabilmektedir (3). Bununla birlikte, toplumun gözünde yapılan iş meslek olarak algılanır ve birey bunun farkında olursa kendisini mesleğine daha hakim kılmakta ve daha verimli bir şekilde çalışabilmektedir (4).

Meslek seçimi bir davranıştır ve bu davranışın oluşumunda tatmin edilmeyi bekleyen gereksinimler etkili olmaktadır. Kişinin tercih ettiği meslek, bireyin yaşantısına yön vererek kiminle evleneceğini, dünya görüşünü ve alışkanlıklarını etkilediği gibi, yaşam tarzını, gelirini, yaşayacağı çevreyi, ilişkide bulunacağı insanları belirlemesini de etkiler (5,6). Meslek seçimi her bireyin hayatını etkileyen en önemli kararlardan bir tanesidir. Birey bu kararı sağlıklı bir şekilde gerçekleştirebilmek için seçimlerini doğru bir şekilde yapmak zorundadır (7). Meslek seçiminin bir gelişim süreci olduğunu savunan gelişim kuramcılara göre birey, işe girme çağına gelene kadar olgunlaşan ve geri dönülmesi çok mümkün olmayan davranış biçimlerinin birikimi sonucunda, ilgi duyduğu bir mesleğe yönelmektedir (8). Ancak bu süreçte bireyin yöneldiği mesleği seçmesi, gerçek işini seçmesinden çok önce başlamaktadır. Meslek seçimi, gençler için yaşamlarındaki en önemli kararlardan birisi olmakla birlikte birçok faktörden etkilenen karmaşık bir süreçtir. Bireyin geçmişi, sosyo-demografik özellikleri, iş avantajları, yetenekleri, ilgi alanları ve kişilik özellikleri meslek seçimini etkileyen en önemli etkenler olarak sıralanabilir (9). Ayrıca bu karar sürecinde etkilendiği bir dizi değer yargısı, ilgi ve inançları,

mevcut bilgi birikimi ve kişisel özelliklerinin de etkili olduğu bilinmektedir (10).

Her zaman aktifliğini koruyan, ihtiyaç duyulan ve tercih edilen mesleklerden biri de hemşirelik mesleğidir. Hemşireliğin genel tanımı "Hemşire hastaya bakım veren, tedavisi için en iyi fiziksel, psikolojik ve sosyal ortamı yaratan hastalıklardan korunmada ve sağlığın gelişiminde öğretici sorumluluklar taşıyan kişidir" şeklindedir. Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi hemşirelik, sağlık hizmetlerinin sunumunda ve performansında önemli bir yere sahip ve sağlıkta hizmet sunumunun kalitesini etkileyen bir meslektir. Hemşirelik mesleği, sağlık sistemi içerisinde önemli görevleri yerine getirmektedir. Sağlık hizmetlerinin tamamlayıcı bir parçası olan hemşirelik; sağlık kalitesini artırarak hastalıkların önlenmesi, bakım hizmetlerinin planlanması, örgütlenmesi ve bu hizmetlerin uygulanmasının ve değerlendirilmesinin sağlandığı meslektir. Bu nedenle görev ve sorumlulukları açısından hastaya en yakın sağlık hizmetleri sunucusu olan hemşirelerin mesleğin gerektirdiği bilgi birikimi ve kişilik özelliklerine sahip olması gerekmektedir (4).

Covid-19 salgını, dünyanın her yerindeki sağlık çalışanlarını benzeri görülmemiş bir duruma sokarak, zor şartlar altında çalışmak zorunda bıraktı. Çoğu insan kendilerini korumak için evlerinde karantinaya girerken, sağlık çalışanları virüsle ön safhalarda savaşıyor başka insanların hayatlarını kurtarmak için gece gündüz savaşmak zorunda kaldı. Virüsten dolayı dünya genelinde binlerce sağlık çalışanı enfekte oldu ya da vefat etti (11). Covid-19 pandemisi döneminde çalışmak zorunda olan sağlık çalışanları kendilerini beklemedikleri bir zamanda tedavisi olmayan bir hastalıkla mücadele etmek zorunda kalmış olarak buldu. Birçok insanın hastalanmasına ve ölmesine şahit olan sağlık çalışanları fiziksel ve psikolojik sıkıntılar yaşadı. Ölüm riskini göze alarak çalışan sağlık çalışanları bir de toplum tarafından virüsü yayabilecek riskli bir kaynak olarak görüldüğü için damgalamaya maruz kaldı (12).

Sonuç olarak pandemi döneminde aktif olarak ön safhalarda çalışan sağlık personelinin yaşadığı bu zorlu süreci gören ve hemşirelik mesleğini tercih etmiş ya da edecek olan gençlerin, hemşirelik mesleğine bakış açılarının bu durumdan olumlu ya da olumsuz nasıl etkilendiği ile ilgili literatür bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Literatürdeki bu

açık göz önünde bulundurularak araştırmada sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin COVID-19'a karşı duydukları korku düzeyinin hemşirelik mesleğine yönelik tutumlarını nasıl etkilediğini araştırmak ve elde edilen bilgiler ışığında literatüre katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Gereç ve Yöntem

Araştırma, hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu ve hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile tanımlayıcı kesitsel araştırma tipinde tasarlandı ve çevrimiçi anket yöntemi kullanıldı. Araştırmanın evrenini, Ekim 2020- Kasım 2020 tarihleri arasında Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesinde kayıtlı 750 öğrenci oluşturdu. Araştırmada gelişigüzel örneklem seçimine gidilerek, araştırmaya dahil edilme kriterlerine uyan ve araştırmaya katılmayı kabul eden hemşirelik öğrencilerine ulaşılmaya çalışıldı. Araştırmaya alınma ölçütlerini taşıyan 270 hemşirelik öğrencisi örnekleme oluşturdu.

Veri Toplama

Araştırmanın verileri, Kişisel Bilgi Formu, Hemşirelik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği, Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeği kullanılarak çevrimiçi anket yöntemi ile toplandı.

Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılmayı kabul eden bireylere ait tanıtıcı bilgileri toplamak amacıyla literatür taranarak geliştirilen form, bireylerin yaşı, cinsiyeti, sınıfı, kronik hastalığının varlığı ve salgınla ilgili 11 sorudan oluşmaktadır.

Hemşirelik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (HMYTÖ): Çoban tarafından 2010 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.91 olduğu görülmektedir. Likert tipi ölçekteki her bir ifade 1'den 5'e puanlanmıştır. Olumlu sorular için "hiç katılmıyorum" yanıtına "1", "az katılıyorum" yanıtına "2", "orta derecede katılıyorum" yanıtına "3", "çok katılıyorum" yanıtına "4" ve "tamamen katılıyorum" yanıtına "5" 22 puan verilmiştir. Denemelik 60 maddelik ölçeğin 17 maddesi olumsuz ifadeden oluştuğu için bu maddeler tersten puanlanmıştır (4, 5, 10, 17, 29, 33, 34, 35, 37, 43, 46, 49, 52, 54, 57, 58 ve 59. maddeler). HMTÖ'nün 40 maddelik son halinin (Tablo 4.9) tersten puanlanacak maddeleri ise 21., 23., 25., 26., 28., 30., 34. ve 38. maddeleridir. Ölçekten alınan puan yükseldikçe hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutum

yükselir. Üçün altında ortalama puana sahip kişilerin olumsuz, üç ve üçün üstünde ortalama puana sahip kişilerin ise olumlu tutuma sahip oldukları söylenebilir (36).

Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeği:

Tek boyut ve 7 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte ters madde bulunmamaktadır. Ölçeğin tüm maddelerinden alınan toplam puan bireyin yaşadığı Koronavirüs (Covid-19) korkusu düzeyini yansıtmaktadır. Ölçekten alınabilecek puanlar 7 ile 35 arasında değişmektedir. Ölçekten alınan yüksek puan yüksek düzeyde Koronavirüs korkusu yaşamak anlamına gelmektedir. Arpacı, Karataş ve Baloğlu tarafından 2020 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach alfa katsayısı 0.82'dir (37).

Verilerin Analizi

SPSS 22 programı kullanılarak toplamda 270 veri analiz edilmiştir. Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler, Independent Samples T Test, One-Way-Anova, Kruskal Walls Test ve korelasyon analizi uygulanmıştır. Analizler sonucunda elde edilen bulgular yorumlanırken ($p < .05$) anlamlılık düzeyi esas alınmıştır.

Araştırmanın Etik Boyutu

Araştırmanın uygulanması için etik kurul onayı alındı (2020/ No: 416740). Araştırmada kullanılan formların başına araştırmanın amacı, içeriği, çalışmaya katılmalarının gönüllülük ilkesine dayalı olduğu ve çalışma sonuçlarının sadece bilimsel amaçlarla kullanılacağı açıklaması eklendi.

Bulgular

Tablo 1: Sosyodemografik Değişkenler		
Değişkenler	M i n - Max	Ort ± SS
Yaş	18-41	20,94 ± 2,36
	n	%
Cinsiyet		
Erkek	46	17,0
Kadın	224	83,0
Okuduğu Sınıf		
1. sınıf	70	25,9
2. sınıf	66	24,4
3. sınıf	47	17,4
4. sınıf	87	32,2
Kronik Hastalığı Olan Birey		
Evet	14	5,2
Hayır	256	94,8
Birinci derece yakınında kronik bir hastalığın varlığı		
Evet	165	61,1
Hayır	105	38,9
Hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu		
Evet	170	63,0
Hayır	100	37,0
Birinci derece yakınında bir sağlık çalışanın varlığı		
Evet	80	29,6
Hayır	190	70,4
Son 2 ay içerisinde covid tanısı veya şüpheli olan biriyle yakın temas kurmuş olma durumu		
Evet	105	38,9
Hayır	165	61,1
Bireyin kendisine veya birinci derece yakınına izolasyon önlemi uygulanmış olma durumu		
Evet	129	47,8
Hayır	141	52,2
Bireyin kendisinin covid-19 ile ilgili bilgi düzeyini nasıl değerlendirdiği durumu		
Kötü	3	1,1
Orta	163	60,4
İyi	104	38,5

Tablo 1'e baktığımızda araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin yaş ortalamalarının $20,94 \pm 2,36$ olduğu, cinsiyet dağılımında 224 kişi ile kadınların çoğunluğu (%83) oluşturduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların %32,2 sinin 4. sınıfta olduğu, %5.2'sinin kendisinde %61.1'nin ise birinci derece yakınında kronik bir hastalık olduğu görülmüştür. Öğrencilerin yarısından fazlasının (%63) hemşirelik mesleğini isteyerek seçtiği, %29.6'sının birinci derecede yakınında sağlık çalışanı olduğu saptanmıştır. Ankete gönüllü katılım sağlayan hemşirelik öğrencilerinin %38,9'unun son 2 ay içerisinde covid tanılı veya şüpheli olan biriyle yakın temas kurmuş olduğu, %47,8'nin kendisine veya birinci derece yakınına izolasyon önlemi uygulanmış olduğu ve öğrencilerin yarısından fazlasının (%60,4) COVID-19 hakkındaki bilgi düzeyinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2: Hemşirelik Öğrencilerinin HMTÖ ve Covid-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalamaları			
Ölçekler (n:270)	Min	Max	Ort ± SS
HMTÖ Hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu	1,85	5	3,80 ± 0,61
HMTÖ Hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu	3	5	4,52 ± 0,35
HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum	3	4,78	4,07 ± 0,395
HMTÖ Puan Ortalaması	3,10	4,90	4,19 ± 0,34
Covid-19 Puan Ortalaması	7	33	15,99 ± 5,17

Tablo 2'de araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik mesleğine yönelik genel tutumlarını ölçen HMTÖ alt boyut puan ortalamalarına baktığımızda hemşirelik mesleği tercihi alt boyutunun ($3,80 \pm 0,61$), hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutunun ($4,52 \pm 0,35$), hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum alt boyutunun ($4,07 \pm 0,395$) olduğu ve üçünün de yüksek puan ortalamasına sahip olduğu tespit edilmiştir. HMTÖ toplam puan ortalamasının da $4,19 \pm 0,34$ ile yüksek puan ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Koronavirüs korkusunu ölçen ve alt boyutları bulunmayan Covid-19 korkusu ölçeği puan ortalamasının $15,99 \pm 5,17$ olduğu görülmüştür. Bu bulgular bize hemşirelik öğrencilerinin yaşadığı COVID-19 korkusu düzeyinin ortalama düzeyde, hemşirelik mesleğine karşı tutumlarının ise olumlu düzeyde olduğunu göstermiştir.

Tablo.3: HMTÖ ve Covid-19 Korkusu Ölçeği Puan Ortalamaları ile Hemşirelik Öğrencilerinin Sosyodemografik Özelliklerinin Karşılaştırılması

Değişkenler	HMTÖ Hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu	HMTÖ Hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu	HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum alt boyutu	HMTÖ Puan Ortalaması	Covid-19 Puan Ortalaması
Cinsiyet					
Erkek	3,74±0,62	4,43±0,38	3,91±0,45	4,09±0,36	15,04±6,20
Kadın	3,82±0,61	4,54±0,34	4,11±0,37	4,21±0,34	16,18±4,93
*T/p	-0,820/.413	0,686/.062	0,170/.001	0,573/.033	0,010/.244
Okuduğu Sınıf					
1. sınıf	3,75±0,63	4,38±0,39	4,02±0,42	4,09±0,37	15,84±5,63
2. sınıf	3,72±0,63	4,52±0,36	4,04±0,41	4,15±0,35	15,72±4,74
3. sınıf	3,85±0,57	4,55±0,28	4,16±0,33	4,23±0,30	16,80±5,61
4. sınıf	3,89±0,61	4,60±0,31	4,10±0,37	4,26±0,33	15,87±4,90
**F/p	1,209/.307	5,480/.001	1,465/.224	3,423/.018	0,479/.697
Kronik Hastalığı Olan Birey					
Evet	3,43±0,64	4,47±0,38	3,89±0,53	4,00±0,34	16,92±5,60
Hayır	3,82±0,60	4,52±0,35	4,08±0,38	4,20±0,34	15,94±5,15
*T/p	0,802/.016	0,521/.616	0,056/.078	0,860/.039	0,585/.488
Birinci derece yakınında kronik bir hastalığın varlığı					
Evet	3,75±0,61	4,53±0,33	4,07±0,39	4,17±0,34	15,60±4,80
Hayır	3,89±0,60	4,49±0,38	4,08±0,39	4,21±0,35	16,60±5,67
*T/p	-1,922/.056	0,913/.362	-0,340/.734	-0,767/.444	-1,542/.124
Hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu					
Evet	4,00±0,58	4,55±0,32	4,07±0,38	4,26±0,32	16,00±4,77
Hayır	3,47±0,53	4,46±0,39	4,08±0,40	4,05±0,35	15,97±5,81
*T/p	7,386/.000	2,118/.035	-0,115/.908	5,022/.000	0,055/.956
Birinci derece yakınında bir sağlık çalışanının varlığı					
Evet	3,77±0,59	4,50±0,35	4,09±0,37	4,17±0,33	15,85±5,49
Hayır	3,82±0,62	4,53±0,35	4,07±0,40	4,19±0,35	16,05±0,36
*T/p	-0,550/.582	-0,575/.566	0,538/.591	-0,442/.659	-0,293/.770
Son 2 ay içerisinde covid tanısı veya şüphelisi olan biriyle yakın temas kurmuş olma durumu					
Evet	3,81±0,58	4,53±0,32	4,07±0,39	4,19±0,34	15,18±4,66
Hayır	3,80±0,630	4,51±0,37	4,08±0,39	4,18±0,35	16,50±5,42
*T/p	0,046/.964	0,570/.569	-0,115/.909	0,258/.797	-2,138/.034
Bireyin kendisine veya birinci derece yakınına izolasyon önlemi uygulanmış olma durumu					
Evet	3,83±0,53	4,55±0,32	4,09±0,39	4,21±0,32	15,99±4,76
Hayır	3,78±0,68	4,49±0,38	4,05±0,39	4,16±0,37	15,99±5,54
*T/p	0,699/.485	1,268/.206	0,846/.398	1,203/.230	-0,001/.999
Bireyin kendisinin Covid-19 ile ilgili bilgi düzeyini nasıl değerlendirdiği durumu					
Kötü	3,28±0,22	4,83±0,28	4,40±0,25	4,23±0,11	13,66±8,08
Orta	3,82±0,62	4,48±0,37	4,06±0,38	4,17±0,36	16,34±5,18
İyi	3,79±0,60	4,57±0,30	4,09±0,41	4,21±0,32	15,50±5,08
***KW/p	3,334/.189	7,043/.030	3,604/.165	0,533/.766	2,332/.312
*Independent Samples T Test**One-Way-Anova***Kruskal Walls Test					

Elde edilen ölçek puan ortalamaları ile katılımcıların sosyodemografik özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği Tablo 3'e baktığımızda cinsiyet ile HMTÖ puan ortalaması ve hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Buna göre kadınlarda hemşirelik mesleğinin genel durumuna ve hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun erkeklerden daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Okuduğu sınıf ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde okunan sınıf ile HMTÖ puan ortalaması ve hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Bu sonuç 4.sınıftaki öğrencilerin diğer sınıflardaki öğrencilere kıyasla hemşirelik mesleğinin özelliklerine ve hemşirelik mesleğine daha olumlu baktıklarını göstermiştir. Bireyde kronik bir hastalık bulunma durumu ile ölçek puan ortalamaları karşılaştırıldığında, kronik hastalık bulunma durumu ile HMTÖ puan ortalaması ve hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Bu sonuca göre kronik bir hastalığı olmayan öğrencilerin kronik hastalığı olan öğrencilere kıyasla hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumlarının ve hemşirelik mesleğini tercih etme durumlarının daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Birinci derece yakınında kronik hastalığın varlığı ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu, hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu ve HMTÖ puan ortalaması ile hemşirelik mesleğini isteyerek seçme durumu arasında istatistiksel olarak oldukça anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Bu bulgu hemşirelik mesleğini isteyerek tercih eden kişilerin istemeyerek tercih eden kişilere kıyasla hemşirelik mesleğine genel olarak daha olumlu baktıklarını göstermiştir. Birinci derece yakınında bir sağlık çalışanın varlığı ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişkiye bakıldığında, aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Son 2 ay içerisinde covid tanısı veya şüphelisi olan biriyle yakın temas kurmuş olma durumu ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde son 2 ay içerisinde

covid tanısı veya şüphelisi olan biriyle yakın temas kurmuş olma durumu ile Covid-19 puan ortalaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Buna göre son 2 ay içerisinde COVID-19 tanısı almış veya COVID-19 şüphelisi biriyle yakın temas kurmuş kişilerin yaşadığı koronavirüs korkusunun, yaşamayan kişilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür. Ölçek puan ortalamaları ile bireyin kendisine veya birinci derece yakınına izolasyon önlemi uygulanmış olma durumu arasındaki ilişki incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı belirlenmiştir. Bireyin kendinin Covid-19 ile ilgili bilgi düzeyini nasıl değerlendirdiği durumu ile ölçek puan ortalamaları arasındaki ilişki incelendiğinde ise bireyin Covid-19 ile ilgili bilgi düzeyini nasıl değerlendirdiği durumu ile hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($p < 0.05$). Bu bulgu bize COVID-19 bilgi düzeyinin kötü olduğunu düşünen öğrencilerin hemşirelik mesleği özellikleri hakkında olumlu tutumlarının, COVID-19 bilgi düzeylerinin orta veya iyi olduğunu düşünen öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 4: Koronavirüs (Covid-19) Korkusu Ölçeği Puan Ortalaması, Hemşirelik Mesleğine Yönelik Tutum Ölçeği (HMTÖ) Puan Ortalaması ile Alt Boyut Puan Ortalamaları ve Yaş Arasındaki Korelasyon

	HMTÖ Hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu	HMTÖ Hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu	HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum	HMTÖ Puan Ortalaması	Covid-19 Puan Ortalaması	Yaş
HMTÖ Hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu	-	.396**	.186**	.804**	-.125*	.132*
HMTÖ Hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu	-	-	.565**	.830**	.061	.126*
HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum	-	-	-	.621**	.121*	.092
HMTÖ Puan Ortalaması	-	-	-	-	-.014	.157**
Covid-19 Puan Ortalaması	-	-	-	-	-	.067
Yaş	-	-	-	-	-	-

**Korelasyon 0.01 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu)* Korelasyon 0.05 düzeyinde anlamlıdır (2-uçlu).

Tablo 4 incelendiğinde HMTÖ hemşirelik mesleği tercihi alt boyutu ile HMTÖ hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu, HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum alt boyutu, HMTÖ Puan Ortalaması ve yaş arasında pozitif yönde, Covid-19 Puan Ortalaması ile ise negatif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgu bize hemşirelik mesleği tercihinin COVID-19'a karşı duyulan korku düzeyi arttıkça azaldığını yaş arttıkça ise arttığını göstermiştir. Ayrıca bu bulgu hemşirelik mesleği özellikleri, genel durumu ve mesleğe yönelik tutum arttıkça, hemşirelik mesleği tercihinin de arttığını göstermiştir. HMTÖ Hemşirelik mesleği özellikleri alt boyutu ile HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum, HMTÖ toplam puan ortalaması ve yaş arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Buna göre hemşirelik mesleği genel durumu hakkındaki olumlu tutum, hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutum ve yaş arttıkça, hemşirelik mesleği özellikleri hakkındaki olumlu tutum da artmaktadır. Tabloya bakıldığında HMTÖ Hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin tutum ile HMTÖ toplam puan ortalaması ve Covid-19 toplam puan ortalaması

arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu sonuçta hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutum ve COVID-19 korkusu arttıkça, hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin olumlu tutumun arttığı anlaşılmıştır. HMTÖ toplam puan ortalaması ile yaş arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Bu bulgu yaş arttıkça hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun da arttığını göstermiştir.

Tartışma

Araştırma hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma bulguları literatürle tartışılmıştır. Pandemi sürecinde gerçekleştirilen araştırma hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu düzeyinin orta seviyede olduğunu göstermiştir. Pandemi sırasında, hemşirelik öğrencilerinin koronavirüse karşı korku duyduğu ve psikolojik sıkıntılar yaşadığı literatürdeki çalışmalar ile de desteklenmiştir (13,14,15,16).

Pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik mesleğine yönelik tutumları incelendiğinde, mesleğe yönelik tutumlarının

olumlu yönde olduğu görülmüştür. Pandemi gibi kriz süreçlerinde katılımcılar, hemşireliğin gerçek değerini, önemini ve aynı zamanda mesleğin yüksek riskler içerdiği gerçeğini de fark etmişlerdir. COVID-19 pandemisi döneminde Swift ve ark (2020)'nin lisans hemşirelik öğrencileriyle yaptığı nitel bir çalışmada öğrenciler, pandemi sürecinde yararlı olabileceklerini ve yaptıkları işin halk tarafından olumlu karşılanmasının kariyer seçimlerini de olumlu etkileyeceğini iletmışlerdir (17).

Cinsiyet faktörü ele alındığında kadın öğrencilerin erkek öğrencilerden daha yüksek oranda COVID-19 korkusu duyduğu anlaşılmıştır. Maheshwari ve ark (2020)'nin tıp öğrencileriyle, Aslan ve Pekince (2020)'nin hemşirelik öğrencileriyle yaptıkları çalışmalarda da araştırma ile benzer sonuçlara ulaşılmıştır (18,19). Erkek öğrenciler kadın öğrencilere göre COVID-19'dan daha az korktuğu için tedbirlere dikkat etmeyecekleri ve bu nedenle erkek öğrencilerin COVID-19 tedbirleri hakkında daha fazla eğitime ihtiyaçları olacağı düşünülmektedir.

Hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun kadınlarda erkeklere oranla daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Okuyan ve ark (2020) tarafından Türkiye'de, Sun ve ark (2020) tarafından Çin'de hemşirelik öğrencileriyle gerçekleştirilen çalışmalarda da araştırma bulgusuyla paralel yönde, kadınların erkeklere kıyasla hemşirelik mesleğine karşı daha olumlu bir tutum sergilediği tespit edilmiştir (20,21). Erkek ve kadınlar arasındaki bu farkın, toplumun çoğunluğunun hemşirelik mesleğini kadın mesleği olarak görmesi ve bu nedenle erkek öğrencilerin mesleği seçerken çekingen davranmalarından kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. (22).

Öğrencilerin sınıfları ile hemşirelik mesleğine yönelik tutumları arasındaki ilişki incelendiğinde son sınıftaki öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla mesleğe daha olumlu baktığı ve sınıf düşüğe bu olumlu tutumun azaldığı anlaşılmıştır. Okuyan ve ark (2020) tarafından yapılmış benzer bir çalışmada da 4. sınıftaki öğrencilerin hemşirelik mesleğini tercih etmeye daha olumlu baktıkları sonucuna varılmıştır (20). Araştırmanın sonuçları, yapılmış çalışmanın sonuçları ile benzerlik göstermektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerden kronik bir

hastalığa sahip olanların COVID-19 korkusunun, kronik bir hastalığa sahip olmayanlara göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Türkiye'de Sahin ve ark (2020) tarafından sağlık çalışanlarıyla yürütülmüş olan çalışma sonuçları araştırma bulgusuyla benzer niteliktedir (23). Kronik bir hastalığın varlığı, enfekte olma riskini arttıran ve hastalığın gidişatını olumsuz yönde etkileyen etkenlerden biri olduğundan kişilerin daha yüksek seviyelerde Covid-19 korkusu yaşamalarına neden olabilir (24).

Araştırma öğrencilerin ailesinde bir sağlık çalışanının olmasının, öğrencinin hemşirelik mesleğini tercih etme durumunu etkilemediğini göstermiştir. Fakat araştırma bulgusunun aksine hemşirelik öğrencileri üzerinde yapılan araştırmalar, aile üyelerinden birinin hemşire olmasının bu öğrencilerin tercihlerinde önemli bir rol oynadığını göstermektedir (25,26,27).

Öğrencilerden son 2 ay içinde COVID-19 tanılı veya şüphelisi biriyle temas kuran kişilerin, kurmayan kişilere göre COVID-19 korkusu düzeyinin daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Araştırma bulgusuyla benzer şekilde Aslan & Pekince (2020) tarafından pandemi sürecinde hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmada, koronavirüs testi pozitif çıkan kişileri tanıyan öğrencilerin COVID-19 stres düzeylerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir (19).

Yapılan araştırma COVID-19 korkusu ile hemşirelik mesleğine yönelik tutum düzeyi arasında negatif yönde bir ilişki olduğunu ve COVID-19 korkusunun hemşirelik mesleğine yönelik tutum düzeyini etkilediğini göstermiştir. Benzer şekilde COVID-19 pandemisi sürecinde Çin'de Sun ve ark (2020) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da anksiyetenin profesyonel kimliği etkilediği bulunmuştur (21). Bu sonuçtan hemşirelik öğrencilerinin hayatı tehdit eden olaylarla karşılaştıklarında, duygularının ve kaygılarının mesleki kimliklerini olumsuz yönde değiştirdiği anlaşılmıştır.

Çalışmada hemşirelik öğrencilerinin çoğunluğunun COVID-19 hakkında orta veya iyi düzeyde bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Bu bulgu, COVID-19 pandemisi sürecinde hemşirelik öğrencileriyle yapılmış çalışmaların sonuçları ile de benzerlik göstermiştir (19,28).

Analiz sonuçlarına göre katılımcıların yaşı arttıkça

hemşirelik mesleğine yönelik tutumun da olumlu yönde arttığı bulunmuştur. Literatür tarandığında bulduğumuz sonuca benzer ya da zıt yönde herhangi bir bulguya rastlanamamıştır.

Araştırma sonucunda hemşirelik öğrencilerinde COVID-19 korkusu arttıkça hemşirelik mesleğini tercih etme durumunun azaldığı görülmüştür. Güney Kore'de pandemi sürecinde yapılan bir çalışmada, COVID-19 nedeniyle katılımcıların çoğunun hemşirelik mesleğini bırakmak istediği ya da mezun olduktan sonra yapmak istemediği iletilmiştir (29). Ayrıca salgınla ilgili yapılan birkaç çalışmada da öğrencilerin salgın riskinin olduğu durumlarda, enfekte olma riskinden korktukları için klinik ortamda çalışmaktan kaçındıkları belirtilmiştir (30,31).

COVID-19 korkusu arttıkça hemşirelik mesleğinin genel durumuna ilişkin olumlu tutumun arttığı anlaşılmıştır. Bunun nedeni COVID-19'un zorlu şartlarına karşı hemşirelerin en ön safhalarda hastalıkla savaşıma devam etmesi ve hemşirelerin pandemi sürecinin yönetilmesindeki etkinliğinin ve öneminin açık şekilde görülmesinden kaynaklanıyor olabilir (32).

Yaş ile öğrencilerin yaşadığı COVID-19 korkusu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmüştür. Benzer şekilde İran'da Ahorsu ve ark (2020), İtalya'da Soraci ve ark (2020) Bangladeş'te Sakib ve ark (2020) tarafından yapılan COVID-19 korkusu çalışmalarında da yaşın hissedilen COVID-19 korkusu üzerinde bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir (33,34,35). Araştırma bulgusundan farklı olarak, Aslan ve Pekince (2020) tarafından pandemi sürecinde hemşirelik öğrencileriyle yapılan çalışmada, 18-20 yaş arasındaki öğrencilerin yaşadığı COVID-19 korkusu ve stresin daha yüksek olduğu görülmüştür (19). Bu farklılığın, katılımcıların sadece üniversite öğrencilerinden oluşması ve çalışmanın pandemiyin erken aşamalarında yapılmış olmasından kaynaklanıyor olabileceği düşünülebilir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak, hemşirelik mesleğine yönelik tutumun birçok faktörden etkilendiği görülmüştür. Hemşirelik öğrencilerinde, öğrencilerin bulunduğu sınıf ve yaşları arttıkça bunlara paralel olarak hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumlarının da arttığı görülmüştür. Öğrenciler arasında kronik

hastalığı olanların hemşirelik mesleğini tercih etme durumlarının ise daha düşük olduğu görülmüştür. Öğrenciler arasında COVID-19'a karşı duyulan korku düzeyi arttıkça, hemşirelik mesleğine yönelik olumlu tutumun azaldığı görülmüştür. COVID-19 pandemisi ve getirdiği olumsuz koşullar sağlık çalışanlarında normal insanlara kıyasla çok daha etkili olmuştur. Artan çalışma süreleri, zorlu çalışma şartları, kendisinin veya ailesinin enfekte olması korkusu gibi pandemiyin beraberinde getirdiği birçok zorluk, hemşirelerin fiziksel ve ruhsal durumunu olumsuz yönde etkilediği gibi, ileride hemşire olma hayali kuran hemşirelik öğrencilerinin mesleğe karşı tutumunu da olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Geleceğin hemşireleri olacak hemşirelik öğrencilerinin mesleğe olan bakış açıları, onların alacağı eğitimin etkinliğinde ayrıca mesleğe olan arzularının şekillenmesinde rol alan önemli bir noktadır. Bu nedenle geleceğimizin yapı taşları olan hemşirelik öğrencilerinin COVID-19 salgını sürecinde yaşadığı olumsuz duygu ve düşüncelerinin belirlenmesi, pandemi sürecinde veya sonrasında yaşanabilecek olumsuz etkilerin azaltılabilmesi ve önlenmesi, öğrencilerin mesleğe yönelik tutumlarının olumlu yönde gelişmesinde büyük önem arz etmektedir. Pandemi sürecinde hemşirelik öğrencilerine gerekli psikososyal desteğin profesyoneller tarafından sağlanmasının ve başatma yöntemlerini içeren online eğitimlerin verilmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir.

İletişim: Enes Çalışkan

E-Posta: enesclskn23@gmail.com

Kaynakça

1. Şirin A, Öztürk R, Bezci G, Çakar G, Çoban, A. Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimi Ve Mesleği Uygulamaya Yönelik Görüşleri. Dirim Tıp Gazetesi;83(1):69-75.
2. Türk Dil Kurumu (TDK). Erişim adresi: <https://sozluk.gov.tr> Erişim tarihi: 14.09.2020
3. Seçer HŞ. Mesleki Yaşam Modelinin Oluşturulması Ve Mesleki Analizlerde Kullanımı. Doctoral Dissertation, Deü Sosyal Bilimleri Enstitüsü:2007.
4. Ünal A, Bilgener E. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinde Meslek Seçimi Ve Özyeterlilik İlişkisi. Journal Of Social, Humanities and Administrative Sciences 2019;5(20):993-1002. DOI: <http://dx.doi.org/10.31589/JOSHAS.185>
5. Özgeldi M, Kılıç E. Meslek seçiminde ailenin etkisi. Proceedings of the International Congress on

- Business and Marketing 2019;453-466
6. Olğun S, Adıbelli D. Hemşirelik Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler. *Acu Sağlık Bilimleri Dergisi* 2020;11(1):55-60.
 7. Lafçi KT. Gençlerin Meslek Seçiminde Karşılaştıkları Güçlükler Üzerine Bir Değerlendirme. *Use Uluslararası Sosyoloji Ve Ekonomi Dergisi*.2018;(1):97-120.
 8. Vurucu F. Meslek Lisesi Öğrencilerinin Meslek Seçimi Yeterliliği Ve Meslek Seçimini Etkileyen Faktörler. Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 2010:11-59
 9. Çelik N, Üzmez U. Üniversite Öğrencilerinin Meslek Seçimini Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi: Çağrı Merkezi Hizmetleri Örneği. *Elektronik Mesleki Gelişim Ve Araştırmalar Dergisi* 2014;2(1):94-105.
 10. Özdelikara A, Ağaçdıke S, Aydın E. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimi ve etkileyen faktörler. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2016;2:83-88.
 11. Greenberg N, Docherty M, Gnanapragasam S, Wessely S. Managing Mental Health Challenges Faced By Healthcare Workers During Covid-19 Pandemic. *Bmj* 2020;368. DOI: <https://doi.org/10.1136/bmj.m1211>
 12. Bagcchi, S. Stigma During The Covid-19 Pandemic. *The Lancet. Infectious Diseases* 2020;20(7):782. DOI: 10.1016/S1473-3099(20)30498-9.
 13. Al-Rabiaah A, Temsah MH, Eyadhy A, Hasan GM, Al-Zamil F, Al-Subaie S, et al. Middle East Respiratory Syndrome-Corona Virus (MERS-CoV) associated stress among medical students at a university teaching hospital in Saudi Arabia. *Journal of Infection and Public Health* 2020;13(5):687-691. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jiph.2020.01.005>.
 14. Lovrić R, Farčić N, Mikšić Š, Včev A. Studying During the COVID-19 Pandemic: A Qualitative Inductive Content Analysis of Nursing Students' Perceptions and Experiences. *Education Sciences* 2020;10(7):188. DOI: <https://doi.org/10.3390/educsci10070188>.
 15. Khalid I, Khalid TJ, Qabajah MR, Barnard AG, Qushmaq IA. Healthcare workers emotions, perceived stressors and coping strategies during a MERS-CoV outbreak. *Clinical medicine & research* 2016;14(1):7-14. DOI: 10.3121/cmr.2016.1303
 16. Wong JG, Cheung EP, Cheung V, Cheung C, Chan MT, Chua SE, et al. Psychological responses to the SARS outbreak in healthcare students in Hong Kong. *Medical teacher* 2004;26(7):657-659. DOI: <https://doi.org/10.1080/01421590400006572>
 17. Swift A, Banks L, Baleswaran A, Cooke N, Little C, McGrath L, et al. COVID-19 and student nurses: A view from England. *Journal of Clinical Nursing* 2020;29:3111-3114.
 18. Maheshwari S, Gupta PK, Sinha R, Rawat P. Knowledge, attitude, and practice towards coronavirus disease 2019 (COVID-19) among medical students: A cross-sectional study. *Journal of Acute Disease* 2020;9(3):100. DOI: 10.4103/2221-6189.283886
 19. Aslan H, Pekince H. Nursing students' views on the COVID-19 pandemic and their perceived stress levels. *Perspectives in psychiatric care* 2021;57(2):695-701. <https://doi.org/10.1111/ppc.12597>
 20. Okuyan CB, Çağlar S, Erden Ç. Hemşirelik Öğrencilerinin Ekip Çalışmasına Yönelik Tutumları, Profesyonel Değerleri ve Etkileyen Faktörler: Tanımlayıcı Bir Çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi* 2020;9(4):3244-332.
 21. Sun Y, Wang D, Han Z, Gao J, Zhu S, Zhang H. Disease Prevention Knowledge, Anxiety, and Professional Identity during COVID-19 Pandemic in Nursing Students in Zhengzhou, China. *Journal of Korean Academy of Nursing* 2020;50(4):533-540. DOI: <https://doi.org/10.4040/jkan.20125>
 22. Ünver S, Diri E, Ercan İ. Hemşirelik mesleğinin erkek üyelerine toplumun bakış açısı. *Türkiye Klinikleri Tıp Etiği-Hukuku-Tarihi Dergisi* 2010;18(2):96-102.
 23. Sahin T, Aslaner H, Eker OO, Gokcek MB, Dogan M. Effect of Covid-19 pandemic on anxiety and burnout levels in emergency healthcare workers: a questionnaire study. *Research Square* 2020;1-22. DOI: 10.21203/rs.3.rs-32073/v1
 24. Sandalcı B, Uyaroğlu OA, Güven GS. Covid-19'da Kronik Hastalıkların Rolü, Önemi ve Öneriler. *Flora* 2020;25(5):1-7. DOI:10.5578/flora.69700.
 25. Tunç GÇ, Akansel N, Özdemir A. Factors affecting career choices of nursing and health officer program students. *Maltepe University Journal of Nursing Science and Art* 2010;3(1):24.
 26. Hoeve YT, Jansen G, Roodbol P. The nursing profession: public image, self-concept and professional identity. A discussion paper. *Journal of Advanced Nursing* 2013;70(2):295-309. DOI: <https://doi.org/10.1111/jan.12177>
 27. Zhi X, Lu L, Pu Y, Meng A, Zhao Y, Cheng F, et al. Investigation and analysis of psychological stress and professional identity of nursing students during COVID-19 pandemic. *Indian Journal of Experimental Biology* 2020;58(06):426-448.
 28. Alshdefat A, Natarajan J, Joseph MA, Baker RA, Qutishat MG. Knowledge, Attitude and Practice of Nursing Students towards COVID-19 Pandemic in Oman. *International Journal of Nursing Education* 2021;13(1):23.
 29. Dos Santos LM. How does COVID-19 pandemic influence the sense of belonging and decision-

- making process of nursing students: The study of nursing students' experiences. *International journal of environmental research and public health* 2020;17(15):5603. DOI: <https://doi.org/10.3390/ijerph17155603>
30. Elrggal ME, Karami NA, Rafea B, Alahmadi L, Al Shehri A, Alamoudi R, et al. Evaluation of preparedness of healthcare student volunteers against Middle East respiratory syndrome coronavirus (MERS-CoV) in Makkah, Saudi Arabia: a cross-sectional study. *Journal of Public Health* 2018;26(6):607-612. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10389-018-0917-5>.
31. Al-Hazmi A, Gosadi I, Somily A, Alsubaie S, Saeed AB. Knowledge, attitude and practice of secondary schools and university students toward Middle East Respiratory Syndrome epidemic in Saudi Arabia: A cross-sectional study. *Saudi journal of biological sciences* 2018;25(3):572-577. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sjbs.2016.01.032>
32. Labrague LJ, De los Santos J. COVID-19 anxiety among front-line nurses: Predictive role of organisational support, personal resilience and social support. *Journal of nursing management* 2020;28(7):653-1661. DOI: <https://doi.org/10.1111/jonm.13121>
33. Kwasi Ahorsu D, Ying Lin C, Imani V, Saffari M, GRIFFITHS D, H Pakpour A. (2020). The Fear of COVID-19 Scale: Development and Initial Validation. *International Journal of Mental Health and Addiction* 2020. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00270-8>
34. Soraci P, Ferrari A, Abbiati FA, Del Fante E, De Pace R, Urso A, et al. Validation and psychometric evaluation of the Italian version of the Fear of COVID-19 Scale. *International Journal of Mental Health and Addiction* 2020;1-10. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00277-1>
35. Sakib N, Bhuiyan AI, Hossain S, Al Mamun F, Hosen I, Abdullah AH, et al. Psychometric validation of the Bangla Fear of COVID-19 Scale: Confirmatory factor analysis and Rasch analysis. *International Journal of Mental Health and Addiction* 2020. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00289-x>
36. İpek-Çoban G. Hemşirelik mesleğine yönelik tutum ölçeğinin geliştirilmesi (Doktora tezi). Atatürk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Erzurum 2020.
37. Arpacı I, Karataş K, Baloğlu M. The development and initial tests for the psychometric properties of the COVID-19 Phobia Scale (C19P-S). *Personality and Individual Differences* 2020;164:110108.

Fotograf: Kemal Göl TTB-STED Fotoğraf yarışması arşivinden